

1981/82:141

Torsdagen den 6 maj em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

23 § Skattefriheten för stipendier

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1981/82:56 om skattefriheten för stipendier.

Anf. 99 BO FORSLUND (s):

Herr talman! Till skatteutskottets betänkande nr 56 har vi socialdemokrater fogat en reservation. Under den allmänna motionstiden motionerade vi om att riksdagen hos regeringen skulle begära att en anvisningspunkt snarast utarbetas, i vilken kartläggs vad som skall avses med stipendier enligt 19 § kommunalskattelagen.

Inom fackföreningsrörelsen bedrivs av tradition en bred utbildningsverksamhet alltsedan stöd började lämnas till Brunnsviks folkhögskola 1906. Strävan är och har varit att skapa förutsättningar för enskilda medlemmar och andra att kompensera brister i den allmänna utbildningen. Inslaget av folkbildning och folkupplysning har alltid varit starkt också i den utbildning som bedrivs vid de egna skolorna, och för att göra det ekonomiskt möjligt för många vanliga arbetare att delta i utbildningsverksamhet har man delat ut utbildningsstipendier.

Liksom när det gäller samhällsutvecklingen i stort har undervisningen i den allmänna utbildningen gått mot allt större specialisering, och motsvarande tendens har gällt också för den fackliga utbildningen.

Speciella kurser finns i dag för bl. a. skyddsombud och styrelserepresentanter. Till dessa kursdeltagare delas inga stipendier ut. Utbildningen har ett så nära samband med de fackliga uppdrag deltagarna har att arbetsgivaren betalar lön enligt förtroendemannalagens regler.

När det gäller den allmänfackliga utbildningen föreligger inte detta nära samband. Någon grund för ersättning för förlorad arbetsförtjänst enligt

*Skattefriheten för
stipendier*

förtroendemannalagen finns alltså inte. Utbildningen är inriktad på att förmedla kunskap om hur samhället totalt fungerar. Samhällskunskap, samhällsekonomi, matematik och svenska utgör viktiga inslag i utbildningen.

Herr talman! Facklig verksamhet har fått en allt större betydelse för samhällsutvecklingen, varför ökade allmänna fackliga kunskaper också ingår i utbildningen. Något krav på motprestation från deltagarna finns inte. Allmänt samhällsintresse samt en känsla och ett behov av kunskap är vanliga motiv för deltagarna. De här kursdeltagarna har ofta fått en kort utbildning – många har t. ex. bara sexårig folkskola. Stipendier utgår inte till anställda inom fackföreningsrörelsen och inte heller för verksamhet som kan betecknas som enbart facklig information.

På senare tid har emellertid den skatterättsliga behandlingen av stipendier för allmänt facklig utbildning varit oenhetlig. Ibland drivs ståndpunkter som går ut på att innehav av någon facklig förtroendepost över huvud taget diskvalificerar för skattefrihet för all slags facklig utbildning. I vissa fall hävdas att redan medlemskap i en facklig organisation utesluter skattefrihet. I andra fall medges skattefrihet.

Utskottsmajoriteten skriver:

”Utskottet är medvetet om att tillämpningen kan medföra problem exempelvis i fråga om sådana stipendier av olika slag som utgår från fackförbunden till deras medlemmar och funktionärer. Som framgår av riksskatteverkets yttrande visar emellertid resultatet av tidigare utredningsarbete att alltför stora svårigheter föreligger att lösa hithörande problem lagstiftningsvägen.”

Herr talman! Vad vi socialdemokrater vill är att få ett förtydligande av skattebestämmelserna när det gäller stipendier. Vi anser att riksdagen hos regeringen skall begära en översyn av bestämmelserna i syfte att skapa större klarhet om vad som skall anses utgöra en grund för skattefrihet för stipendier. De nuvarande bestämmelserna har funnits ända sedan 1928, varför jag tycker att den borgerliga majoriteten borde ha gått med på kravet från oss socialdemokrater.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Anf. 100 WILHELM GUSTAFSSON (fp):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande 1981/82:56 handlar om skattefrihet för stipendier. I motion 1981/82:1698 har Erik Wärnberg m. fl. begärt en anvisningspunkt, som klarlägger vad som skall menas med stipendier som skall betraktas som skattefria enligt 19 § i kommunalskattelagen. Man anser sig ha kunnat märka brist på enhetlighet vid bedömningen av stipendier för bl. a. facklig utbildning.

Skatteutskottet har hört riksskatteverket och fått en mycket fyllig redogörelse både för den tidigare behandlingen av frågan om stipendiars skattefrihet och om gällande rättsläge. Riksskatteverkets yttrande är intaget i detta betänkande. De förutsättningar som skall föreligga för att ett stipendium skall vara skattefritt enligt riksskatteverket är för det första att

det är avsett för mottagarens utbildning, för det andra att en verklig gåvoavsikt föreligger och för det tredje att beloppet inte är skattepliktigt enligt någon annan bestämmelse i kommunalskattelagen.

Utskottet anser liksom riksskatteverket och motionärerna att det ofta kan vara svårt att bedöma om skattefrihet för ett stipendium skall föreligga. Här är vi alltså ganska överens. Den typ av stipendier som man främst haft i tankarna vid motionsskrivningen, nämligen fackförbundens stipendier till medlemmar och funktionärer, hör just till den grupp där tolkningsproblem kan uppkomma.

Liksom riksskatteverket instämmer utskottsmajoriteten i den uppfattning som de skattelagssakkunniga 1960 framförde i sitt betänkande om Studiekostnader vid beskattningen. SOU 1960:6, nämligen att om innebörden av praxis skulle sammanfattas i författningstext, skulle denna antingen behöva göras så vidlyftig att den blev svåröverskådlig eller avfattas i så allmänna ordalag att den inte utsade särskilt mycket mer än de gällande bestämmelserna.

Det är mot den bakgrunden som utskottet avstyrker motionen och anser att de gränsdragningsfrågor som helt naturligt uppkommer på detta område bör prövas i den praktiska tillämpningen. Riksskatteverket följer ju också kontinuerligt upp dessa frågor genom anvisningar och de förhandsbesked som regeringsrätten lämnar vid förfrågningar. För taxeringsmyndigheterna ger man utförliga anvisningar i den årligen utkommande handboken *Handledning för taxering*.

Mot denna utskottets bedömning har skatteutskottets socialdemokrater reserverat sig. Som ett skäl för att begära förtydligande genom lagstiftning åberopar reservanterna bl. a. en enligt deras mening bristande överensstämmelse mellan riksskatteverkets anvisningar och ett av de förhandsbesked från regeringsrätten som gavs efter en prövning av skatteplikten för stipendier utgivna av olika förbund inom LO till mottagare som hade fackliga förtroendeposter.

Detta tror jag för min del är att dra litet för långtgående slutsatser både av förhandsbesked och av anvisningar. Det är sällan omständigheterna i sådana här fall är identiskt lika. Om regeringsrätten skulle nå fram till avgöranden som bryter mot riksskatteverkets anvisningar, får riksskatteverket naturligtvis modifiera sina anvisningar, så att de stämmer överens med det som regeringsrätten kommer fram till. Det kommer sannolikt aldrig att gå att finna anvisningar som täcker alla möjliga gränsfall.

Sammanfattningsvis: Det blir med nödvändighet ofta komplicerade och grannliga avgöranden. Såvida man inte vill tillgripa relativt grova schabloniseringar, måste alltid praxis få komplettera lagstiftningen. Inte ens riksskatteverkets vägledande uttalanden kan täcka upp alla fall. Men de ger ändå, menar vi, erforderlig vägledning, så att taxeringsmyndigheterna med användande av eget sunt förnuft kan nå rimliga och rättvisa avgöranden.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Torsdagen den
6 maj 1982

Särskild beskattning av annonsblad

Anf. 101 BO FORSLUND (s):

Herr talman! Tydligt är vi eniga om att det finns ett tolkningsproblem och att sådana kan uppkomma. Det finns dock områden där praxis är så svårtolkad att oklarhet kan råda just om rättsläget, som vi påpekar i reservationen. Därför har vi inget annat krav än ett förtydligande genom en översyn av bestämmelserna. Det måste väl ändå, herr talman, anses litet småaktigt av utskottsmajoriteten att inte kunna ställa sig bakom det krav vi framför i reservationen.

Anf. 102 WILHELM GUSTAFSSON (fp):

Herr talman! Vi har för vår del upplevt saken på det viset att de anvisningar som kan behövas från tid till annan kan kompletteras via riksskatteverket. Det hjälper inte att man går in med anvisningar via lagreglering.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 147 röster mot 139 för reservationen av Erik Wörnberg m. fl.

24 § Särskild beskattning av annonsblad

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1981/82:57 om särskild beskattning av annonsblad.

Anf. 103 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! När man får en motion avslagen, söker man efter något som kan muntra upp tillvaron.

Min motion om en extra beskattning av annonsblad har fått en seriös behandling – den har prövats i två utskott, konstitutionsutskottet och skatteutskottet. Detta är naturligtvis positivt att notera. I konstitutionsutskottets yttrande finner jag mera vänlighet. Man konstaterar att dagspresskommitténs ställningstagande inte innebär att varje ytterligare höjning av reklamskatten för annonsblad i förhållande till dagspressen skulle vara utesluten av tryckfrihetsförordningens regelsystem. Konstitutionsutskottet öppnade faktiskt också en dörr till en ny prövning: en möjlighet till en utredning. Men glädjen blev kortvarig. Dörren stängdes av skatteutskottet, främst med motiveringen att frågan så nyligen har prövats av en statlig utredning. Denna motivering kan jag ha förståelse för. Jag får väl ta den som en inuit att komma igen ett annat år.

Däremot är jag tveksam när skatteutskottet intar en annan ställning än konstitutionsutskottet i frågan om en skatt på annonsblad skulle möta några hinder i tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Konstitutionsutskottet hänvisar till dagspresskommitténs ställningstagande och anser inte tryckfrihetsförordningen utgöra något hinder, medan skatteutskottet anser det

tveksamt om ytterligare beskattning kan anses väl förenlig med tryckfrihetsförordningens bestämmelser.

Jag skall inte slita den tvisten mellan utskotten, men jag tror att konstitutionsutskottet och dagspresskommittén gör en riktigare bedömning.

Viktigast tycker jag är att samhället inte skall låta den utveckling i fråga om annonsblad som pågår leda till att ytterligare dagstidningar slås ut. På många håll i landet är det en uppenbar fara för det i dag. Tillkomsten av det statliga presstödet innebar ett värn för mångfalden i svensk press. Utvecklingen när det gäller annonsbladen är nu på väg att riva upp detta värn.

Riksdagen har i olika sammanhang uttalat krav på att massmedia bör informera, granska, kommentera och medverka till en allsidig och korrekt beskrivning av sakförhållanden. Ingen kan påstå att annonsbladen uppfyller de kraven. Om tidningarna skall orka med den informerande och kommenterande uppgiften kan man inte undvara annonserna till blad som enbart förmedlar betalda utrymmen.

Herr talman! Jag är medveten om att det i år inte går att beverka riksdagen, men jag återkommer och hoppas på bättre förståelse nästa år. Jag har inget yrkande.

Anf. 104 ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Som Arne Nygren sade och som är bekant för oss alla har det nyligen gjorts en utredning på detta område. Utskottet åberopar också denna utredning. Där ansåg man sig inte kunna föreslå så höga skatter att annonsbladen inte längre skulle vara lönsamma att utge.

Utskottet har tidigare medverkat till att reklamskatten har blivit betydligt högre för annonsbladen än för annonser i dagspressen. Jag kan exempelvis nämna att dagspressen betalar annonskatt endast på intäkter över 9 milj. kr., medan annonsbladen betalar skatt från den första kronan. På överskjutande del betalar dagspressen 3 %, medan annonsbladen betalar 10 % i skatt.

Utskottet har tvekat inför kravet på att göra annonsbladens reklamskatt ännu högre, eller t. o. m. så hög att den skulle omöjliggöra annonsbladens utgivning. Utöver de tryckfrihetsrättsliga problemen har vi också att ta hänsyn till en neutralitet i beskattningen. Skatten för annonsbladen har nu minst samma höjd som annan reklamskatt, inbegripet vad som gäller för dagspressen. Därför har vi tvekat att gå med på detta motionskrav, som innebär att man skulle införa en så pass hög skatt att man helt enkelt skulle omöjliggöra utgivning av annonsbladen.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 105 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! I båda de inlägg som hitintills framförts har man i huvudsak anslutit sig till motionen och till de problem som annonsbladen skapar. Jag vill inte förlänga debatten, utan jag anser att vad som framförts i motionen

Torsdagen den
6 maj 1982

och vad som nu har sagts ger underlag för ett bifall till motionen. Därför yrkar jag, herr talman, bifall till Arne Nygrens motion.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 29 för motion 914 av Arne Nygren. 1 ledamot avstod från att rösta.

25 § Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1981/82:34 Omyndighetsförklaring

Försvarsutskottets betänkande

1981/82:17 Tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1981/82:125)

Vad utskotten hemställt bifölls.

26 § Bostadsbyggandets finansiering

Föredrogs civilutskottets betänkande 1981/82:25 om bostadsbyggandets finansiering.

Anf. 106 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! I den bostadsdebatt som har förts har det från borgerligt håll ofta påståtts att vi nu inte skulle ha råd att bygga mera. Man har anfört att vi först måste få ordning på samhällsekonomin, och sedan får efterfrågan bestämma om vi skall bygga mera. Vi i vänsterpartiet kommunisterna menar att det är vansinnigt att skrota ned den produktionsapparat som byggbranschen förfogar över. Vi menar att man nu skall ta itu med och bygga ifatt eftersläpningar och brister på olika områden, inte minst då det gäller våra bostäder. En miljon bostäder från 1960-talet står i tur att renoveras, hundratusentals bostäder behöver byggas om, bostadsmiljöerna måste förbättras, bostäder måste förändras och förses med bostadskomplement och massor av energibesparande åtgärder i bostadsområden behöver göras – för att ta några exempel.

Det finns dock ett men i sammanhanget som behandlas i civilutskottets betänkande, nämligen finansieringen av bostadsbyggandet, som gör att många kommuner och många kooperativa företag anser sig nödsakade att avstå från att fullfölja byggnadsprojekt, därför att byggkostnaderna och de trots allt höga räntorna lägger hinder i vägen för att få lägenheterna uthyrda när de står färdiga.

Det finns en faktisk bostadsbrist i många kommuner, och den måste byggas bort genom en ökning av nyproduktionen med inriktning på hyresbostäder i allmännyttig regi. Vi vet att byggindustrin är en motor i samhället. Ett ökat

byggande ger klart positiva effekter i samhällsekonomin även på ganska kort sikt. Varje sysselsatt byggnadsarbetare ger jobb åt ytterligare fem sex andra människor genom de spridningseffekter som ett ökat byggande har. Enligt vår mening har vi inte råd att låta bli att öka byggnadsverksamheten. Enligt vår mening har vi inte råd att låta bli att förändra bl. a. finansieringsformerna så, att det blir billigare att bygga – att man får "billigare pengar" till bostadsbyggandet.

Vårt parti har föreslagit en målsättning för bostadsbyggandet med igångsättning av nybyggnad av 60 000 lägenheter per år och ombyggnad av 25 000 lägenheter per år. Denna målsättning baserar sig på ett faktiskt behov, som inte kan döljas genom de manipulationer och åtgärder som företas och som gör att det blir så dyrt att bo att många tvingas avstå från att skaffa den bostad de behöver. Dagens situation kännetecknas som bekant bl. a. av att många ungdomar flyttar tillbaka till sina föräldrahem, därför att de inte har råd att hyra en egen bostad.

Vänsterpartiet kommunisterna vill ställa mer och billigare pengar till förfogande för bostadsbyggande och annan byggnadsverksamhet. Bostadsbyggandets finansiering och samhällets stöd till bostadssektorn har avgörande betydelse för framtidens bostadspolitik. Därför är det viktigt att få bort profitema på det kapital som erfordras och göra slut på privatbankernas, de privata kreditinstitutens, försäkrings- och fastighetsbolagens miljardvinster på utlåning av kapital till bostadssektorn.

Boendekostnads- och bostadsfinansieringsutredningarna konstaterade för några år sedan att en rimlig kapitalkostnad förutsatte en kapitalkostnadsprocent i nyproduktionen som understeg två procentenheter. Många förslag har både tidigare och senare gått ut på att billigare pengar till bostads- och samhällsbyggandet är ett måste för att hyrorna i nyproducerade bostäder skall kunna hållas på en socialt acceptabel nivå. Vi har haft olika finansieringssystem, och f. n. diskuteras bl. a. en ny form av paritetslån, utjämningslån och reallån.

Hyresgäströrelsen föreslår som bekant ett nytt långsiktigt lånesystem, som bygger på principen om omfördelning av kapitalkostnaderna över tiden och att en statlig bostads- och samhällsbyggnadsbank lånar ut pengarna till bostadsbyggandet. I den "vitbok" som hyresgäströrelsen i dag översänt till riksdagsledamöterna påminner man om statens övergripande ansvar för en finansiering som kan ge billigare hyror inte minst i nyproduktionen. I avvaktan på utredningsförslag om t. ex. en övergång till indexanknutna lån – reallån – till mycket låg ränta eller andra låne- och finansieringssystem som kan få den av oss efterfrågade effekten är det, som vi från vpk tidigare framhållit, nödvändigt att nu vidta vissa åtgärder som kan klara de akuta svårigheterna med alltför höga boendekostnader.

Bostadsbyggandets finansiering, villkoren för samhällets stöd till bostadssektorn har, som jag redan sagt, avgörande betydelse för framtidens bostadspolitik. Samhällsinsatser på detta område betyder mest för att åstadkomma lägre boendekostnader. De bostäder som byggs är dyra investeringar för samhället och för de enskilda människorna. De skall

Torsdagen den
6 maj 1982

*Bostadsbyggandets
finansiering*

användas i flera årtionden. Därför är det viktigt att få bort profitterna på det kapital som erfordras och göra slut på nuvarande förhållanden.

Om man accepterar bostaden som en social rättighet och inte en marknadsvara, måste bostadssektorn brytas ut och särbehandlas då det gäller finansieringen. Kravet på en statlig bostads- och samhällsbyggnadsbank för totalfinansiering av bostadsbyggandet och dess följdinvesteringar är lika aktuellt nu som under hela efterkrigstiden. Det är också hög tid att nu stoppa upptrappningen av räntan och förlänga amorteringstiden för bostadslånen till de allmännyttiga bostadsföretagen.

Herr talman! I det betänkande från civilutskottet som vi nu behandlar förutsätts att man inom regeringens kansli ytterligare skall pröva frågan om finansiering av bostadsbyggandet och de förslag som förs fram i socialdemokratiska och moderata motioner. Även om man skulle ha en sådan tilltro till den borgerliga regeringen att man tror att regeringen kommer med några för hyresgästerna och samhällsägda bostadsföretag positiva förslag då det gäller bostadsfinansieringen – förslag som kan innebära "billigare" pengar till bostadsbyggandet – så framgår det ändå fullt klart att vpk-motionen avstyrks av utskottet.

Vpk-förslaget till totalfinansiering av bostadsbyggandet och dess följdinvesteringar genom en statlig bostads- och samhällsbyggnadsbank skall enligt utskottet inte bli föremål för någon prövning i regeringskansliet. Jag beklagar, herr talman, att inte ens socialdemokraterna i utskottet funnit skäl att behandla vår motion mera positivt. Det är ändå så att det krav som vi nu – jag vet inte för vilken gång i ordningen – för fram är väl underbyggt i arbetarrörelsen och i fackföreningsrörelsen som ett gammalt krav, som har aktualiserats vid åtskilliga fackförbundskongresser och i olika sammanhang inom SSU, inom kvinnoförbundet samt inom socialdemokratiska och kommunistiska organisationer liksom inom hyresgäströrelsen, fackföreningsrörelsen osv. Det är förvånande att man i det sammanhanget inte ens på socialdemokratiskt håll i utskottet vill vara med om att vårt förslag tillsammans med de andra förslag som väckts på bostadsfinansieringens område föranleder en utredning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen nr 1625, yrkande 3.

Anf. 107 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Vi har alldeles nyligen haft en bostadspolitisk debatt i kammaren, där vi diskuterat byggandets omfattning och de villkor under vilka byggandets finansiering äger rum osv. Detta gör att det inte finns någon anledning att ta upp en ny diskussion om detta. Jag vill bara konstatera att Tore Claesons anförande inte innehöll några som helst nya argument. Vi har hört argumenten tidigare.

Vad vi behandlar i det här utskottsbetänkandet är motioner som rör bostadsfinansieringens utformning och organisation.

Det har pågått ett arbete inom bostadslånekommittén som varit inriktat på att finna en form för ett mer enhetligt och rationellt system för bostadsfinansieringen. Och vi har i utskottet enats om att avstyrka de motioner som

väckts, i vetskap om att bostadslånkommitténs förslag bearbetas inom regeringen och att varianter på det också diskuteras.

Jag vill, herr talman, därmed yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 108 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag vill bara till Kjell Mattsson säga att det väl inte var riktigt när han sade att utskottet har avstyrkt de motioner som har väckts. Beträffande två av motionerna, 1985 och 2061, har ju utskottet förutsatt att de skall bli föremål för behandling i regeringskansliet då det gäller fortsatta överväganden på de här områdena. Däremot har utskottet ställt vpk-motionen, som också behandlar de här problemen, vid sidan och avstyrkt bifall till den.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 15 för motion 1625 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

27 § Tillståndsprövningen enligt 136 a § byggnadslagen

Föredrogs civilutskottets betänkande 1981/82:30 om tillståndsprövningen enligt 136 a § byggnadslagen.

Anf. 109 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! I betänkande nr 30 behandlar civilutskottet ett antal motioner som berör 136 a § byggnadslagen. Paragrafen gäller det s. k. kommunala vetot vid lokalisering av anläggningar som har betydelse för hushållningen med mark och vatten.

Märta Fredrikson och jag har väckt en motion, där vi hemställer att samtliga led i uranhanteringen skall bli föremål för prövning enligt detta lagrum. I dag prövas byggandet av atomkraftverk och uppbyggnadsanläggningar, däremot inte brytning av uran, mellanlagring eller slutförvaring. Vi menar att hela kedjan borde bli föremål för samma typ av prövning.

Vi är medvetna om att praxis hos regeringarna har varit densamma som vi föreslår i motionen. Man har nämligen tillåtit kommunerna att pröva ansökningar enligt 136 a § byggnadslagen. Vi menar att det då vore riktigt att man också såg till att lagstiftningen utformades i enlighet med den tillämpning som nu har blivit praxis. Därför hemställer vi i vår motion att denna förändring skall göras utan att man avvaktar den övriga, mer genomgripande översyn av 136 a § byggnadslagen som pågår inom regeringens kansli.

Nr 141

Torsdagen den
6 maj 1982

Tillståndsprövningen enligt 136 a § byggnadslagen

Torsdagen den
6 maj 1982

*Tillståndspröv-
ningen enligt
136 a § byggnads-
lagen*

Jag ber därför att få yrka bifall till reservation nr 2 till utskottets betänkande.

Anf. 110 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Det har skett en omfattande strukturomvandling inom svensk skogsindustri. Många små enheter inom skogsindustrin har nedlagts. Som en följd av detta har stora problem uppstått på berörda orter. Tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen erfordras för etablering och utvidgning av skogsindustriell verksamhet. Det har blivit något av praxis att tillstånd i flera fall har förenats med krav på nedläggning av annan enhet. Vi kan från vpk inte finna något annat resultat av en sådan praxis än att den har påskyndat nedläggningar av många mindre enheter, eftersom en skogskoncern i stort sett automatiskt har getts möjlighet att genom exempelvis nedläggning av ett bruk överföra virkesfångsten till ett annat bruk i koncernen. Vi menar att när sådana fall är aktuella måste de samhällsekonomiska värderingarna också beaktas vid tillståndsprövningen. Många av de fabriker som nedlagts skulle säkert ha kunnat räddas, om överföringen av deras virkesfångst till andra enheter inte blivit något av praxis. Med anledning av detta bör, enligt vår uppfattning, en omarbetning i detta avseende göras av 136 a § byggnadslagen.

När det gäller vpk-förslaget om en sådan omarbetning anser utskottet att de överväganden som man förutsatt liksom de bedömningar som aviserats i en proposition, 1980/81:130, skall täcka även de frågeområden som vpk berört i motionen. Sedan anför man att det har uppgetts att undantag gjorts från av motionärerna angiven praxis med hänsyn till t. ex. regionalpolitiska överväganden och att det därför inte finns anledning för riksdagen att begära något förslag i frågan. Då inga sådana exempel angetts i utskottsbetänkandet vill jag gärna fråga utskottets företrädare om de nu kan ge några sådana exempel.

Jag yrkar bifall till vpk-motionen nr 326.

I motion 1558 av Kjell Mattsson och Märta Fredrikson tar motionärerna upp problem och för fram förslag som vpk i olika sammanhang har aktualiserat. Ett bifall till motionsförslaget om en obligatorisk tillståndsprövning enligt 136 a § byggnadslagen skulle ge kommunerna större möjligheter att exempelvis förhindra förvaring av atomsopor i berggrunden med alla risker som är förknippade med detta.

Även om det, som Kjell Mattsson nyss har framhållit, i praktiken i några fall har blivit så att kommunerna fått pröva den här frågan, borde det hinder som finns rent formellt – genom bristen på klartext – undanröjas. Jag yrkar därför bifall till reservation 2.

Anf. 111 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! I motionerna 2067 och 2018 tar vi moderater upp frågan om ändring av 136 a § byggnadslagen. Det är en gammal fråga. Alltsedan lagen tillkom 1972, då det angavs att det var en provisorisk lag som stiftades, har vid olika tillfällen ändringar av lagen diskuterats. I vissa fall har också frågan

uppkommit om lagen över huvud taget behövs i sin nuvarande utformning.

Vi har i motionerna pekat på att koncessionsnämnden bör få en starkare ställning visavi regeringen, att regeringsbeslut skall påkallas endast efter underställning, att det bör övervägas om ett koncessionsnämndsbeslut skall vara bindande för den efterföljande planläggningen och att möjlighet bör öppnas att begära förhandsbesked i de här frågorna.

Utskottet har pekat på att det sedan en tid tillbaka har pågått överväganden inom olika departement om ändringar och justeringar av lagen. Därför, säger utskottet, är motionärernas önskemål i stort sett tillgodosedda. Jag delar inte den uppfattningen. Den här frågan har diskuterats tidigare, och ingenting tycks hända. Speciellt med tanke på att flera utskott är inblandade vore det värdefullt om riksdagen gjorde en direkt begäran hos regeringen om förslag. Därför har vi moderater i civilutskottet i reservation 1 gjort en sådan framställning om förslag. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation 1, som är fogad till utskottets betänkande.

Anf. 112 PER BERGMAN (s):

Herr talman! Redan när lagen infördes för över tio år sedan var man på det klara med att den skulle vara ett provisorium. Lagens nummerbeteckning tyder också på det.

Efter hand har lagen tillförts nya inslag som täcker större områden. Den är inte bra utformad, och det finns brister som har påtalats tidigare.

Det har gjorts försök att göra om lagrummet, som det heter. Det finns en särskild promemoria om det. Det visade sig då att det var många intressen inblandade, och man ville överväga frågan ytterligare innan man kunde lägga fram ett förslag till en mera slutlig lösning.

Alla de tre yrkanden som finns med i betänkandet – att koncessionsnämnden skall ges en stark ställning visavi regeringen, att tillstånd till nyetablering och utvidgning av skogsindustriell verksamhet inte skall förutsätta att sökandens förbrukning av råvara inte ökar och att anläggningar i alla led av uranhanteringen inte skall få byggas utan tillstånd av regeringen – har diskuterats i skilda sammanhang. Inom utskottet har vi inte gått in på själva sakfrågan, därför att vi hoppas att en slutlig utformning av lagen på detta område är att vänta. Därför har vi avstyrkt yrkandena utan att granska deras sakliga innehåll. Vi avvaktar alltså ett förslag. Då kan vi belysa de här frågorna med utgångspunkt i den lösning som där föreslås. Med hänsyn till det, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 113 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Per Bergman sade att man kan förutsätta att det förslag vi har framfört i motionen – i syfte att få till stånd samhällsekonomiska bedömningar och förhindra nedläggningar med åtföljande arbetslöshet och elände för folk på olika orter – kommer att tas upp till prövning. Jag vill i det sammanhanget erinra om att man nu i 10–15 års tid diskuterat frågan om en

Nr 141

Torsdagen den
6 maj 1982

*Tillståndsprövningen enligt
136 a § byggnadslagen*

Nr 141

Torsdagen den
6 maj 1982

Etablerings- kontroll och branschregister m. m.

ny byggnadslagstiftning, och fortfarande tror jag ingen med bestämdhet vågar säga när vi får de nya bestämmelserna på det här området. Därför vidhåller jag mitt yrkande om bifall till vpk-motionen. Alldeles bortsett från om och när det kan komma några förslag vill vi att man redan nu skall göra ett sådant uttalande som vi föreslår.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (begäran om förslag)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 2 (tillståndsgivning)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 15 för motion 326 av Lars Werner m. fl.

Mom. 3 (tillåtlighetsprövning av anläggningar för uranhantering)

Utskottets hemställan bifölls med 221 röster mot 66 för reservation 2 av Kjell Mattsson m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

28 § Föredrogs

Civilutskottets betänkanden

1981/82:31 Säkerhetsbestämmelserna vid gasdistribution

1981/82:32 Handläggningen av vissa fastighetsbildnings- och planfrågor

Trafikutskottets betänkanden

1981/82:31 Tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 (prop. 1981/82:125)

1981/82:32 Exportverksamhet m. m. inom luftfartsområdet (prop. 1981/82:185)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

29 § Etableringskontroll och branschregister m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1981/82:25 om etableringskontroll och branschregister m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 114 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Till näringsutskottets betänkande nr 25 har vi socialdemokrater fogat en reservation, och denna vår reservation bygger på en motion som väckts under årets riksmöte. Det har också väckts en del motioner tidigare i denna fråga. Även justitieutskottet har behandlat denna för oss socialdemokrater så viktiga fråga som gäller just etableringskontroll och branschregister.

Vi vet att samhället i dag har en rad möjligheter att ingripa i och reglera det privata näringslivet. Principen om näringsfriheten förhindrar dock samhället att påverka företagens handlande. Mot bakgrund av problemen med etablering av icke seriösa företag, med mindre nogräknade entreprenadföretag och med "okynnäsföretagande" av skattetekniska skäl har en delvis ny syn på relationerna mellan samhället och företagen börjat tränga fram.

Det är inte längre helt klart att principen om den fria etableringsrätten kan upprätthållas. När väsentliga samhällsintressen kräver det, bör en etablering kunna förhindras. Med utvecklingen under senare delen av 1970-talet har kraven på någon form av etableringskontroll blivit fler och starkare. Det finns flera skäl bakom dessa krav. Ett viktigt sådant är samhällets behov av inkomster genom beskattning. Den snabbt ökande etableringen av icke seriösa företag motverkar i olika avseenden det målet.

Den stora floran av icke seriösa företag innebär också ett hot mot den seriösa företagsverksamheten. Flertalet företag och enskilda näringsidkare bedriver dock sin verksamhet i seriösa former. Inom de fackliga organisationerna reses krav på införande av branschregister och etableringskontroll.

Många av de anställda i icke seriösa företag upplever att företagen slarvar med inbetalning av bl. a. skatter och sociala avgifter. Vi vet genom tidigare utredningar att endast 50 av 1 000 företag inom städbranschen kan bli medlemmar i en arbetsgivarorganisation, därför att dessa företag inte följer avtal och lagar som gäller på arbetsmarknaden.

Vi socialdemokrater har således ställt en del krav på etableringskontrollen, och vi anser att man bör allvarligt överväga vilka kriterier som skall ställas upp för att en ansökan om etablering skall beviljas och vilka krav som skall uppfyllas av företagen för att etablering skall beviljas och vilka krav på utbildning som skall ställas.

Det är många av dessa frågor som tagits upp i våra motioner om etableringskontroll och branschregister. För att vi skall få en tillfredsställande lösning måste det införas ett branschregister och en etableringskontroll.

Det är mot denna bakgrund som vi har krävt att en parlamentarisk utredning med starkt fackligt inflytande snarast skall tillsättas. Utredningen skall, menar vi, kunna lämna förslag om branschregistrens och etableringskontrollens utformning.

I sammanhanget är det viktigt att slå fast med vilken nonchalans den borgerliga regeringen i budgetpropositionen, den del som avser handelsdepartementets område, behandlar frågan om etableringskontroll för städbolag. Det finns faktiskt ett klart riksdagsuttalande i den frågan, och en riksdagsskrivelse har också gått till regeringen, men handelsministern anser sig inte ha funnit något skäl att vidta åtgärder med anledning av den skrivelsen. Det ser vi socialdemokrater som en uppenbar nonchalans.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 115 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Begreppet näringsfrihet är omvärt med åtskillig romantik och även en hel del hyckleri. Det är nämligen inte så att det kapitalistiska samhällets verklighet bjuder på näringsfrihet för alla, utan det är ofta näringsfrihet för den starkare. De som vill nyetablera kan alltför ofta förhindras i denna sin strävan av starkare krafter som eftersträvar monopolisering eller olika former av kontroll över marknaden.

Men det finns också en annan form av romantik som har visat sig vara lika farlig. Det är den överdrivna tolkning av det borgerliga frihetsbegreppet som har brett ut sig när det gäller företagsverksamhet.

De borgerliga krafterna i samhället har aldrig haft något emot och har fortfarande ingenting emot att inskränka friheten mycket kraftigt för andra kategorier medborgare – det må gälla allting från fackföreningar till cyklisterna. Det står i väldigt skarp kontrast till den släpphänthet som man alltid har visat och den romantiska verklighetsförfalskning som man alltid har ägnat sig åt när det gäller företagsverksamheten.

Den som erinrar sig den klassiska PHM-propagandan efter andra världskriget minns hur Skattebetalarnas förening på den tiden beskyllde Ernst Wigforss för att organisera ett försök till stöld, som man sade.

På den tiden var det, liksom också i senare tid, speciellt från den yttersta högerflygeln – nuvarande moderata samlingspartiet och dess föregångare – mycket vanligt att hävda att allt skattefusk, all undandräkt och alla andra oegentligheter som förekom inte berodde på den som var skyldig till det utan på den elaka staten, som med sin hemska skattepolitik tvingade den stackars enskilde att vara så ohederlig för att över huvud taget överleva och hålla näsan över vattnet.

Nåväl, denna något snabba historiska exposé tjänar till att visa litet grand på vilken anda som etablerades i samhället, vilken atmosfär som etablerades av högerkrafterna kring problemen med näringsverksamheten och dess relation till olika mer eller mindre tvivelaktiga ekonomiska aktiviteter. Vad vi har sett är ju just hur den typen av dålig samhällsmoral, som på sin tid predikades och upphöjdes till allmän borgerlig moral, har varit så att säga en moralisk skyddsmantel för den allt starkare ekonomiska brottsligheten.

Det har nu gått så långt med den ekonomiska brottsligheten att man faktiskt kan påstå, utan att göra sig skyldig till någon egentlig överdrift, att det finns en attityd av resignation hos myndigheterna när det gäller möjligheterna att komma åt den ekonomiska brottsligheten.

Varför har det blivit på det sättet? Jo, därför att väsentliga delar av denna brottslighet hänger så nära samman med möjligheterna att missbruka näringsfriheten, att göra manövrer som är tillåtna enligt gällande bestämmelser och utifrån den rådande lagstiftningen om näringsfrihet, så att man kan undandra det allmänna vad det allmänna rimligen skulle ha rätt till. Det är därför hög tid – som Birgitta Johansson redan har påpekat – att ställa hela näringsfrihetsbegreppet under diskussion. På nästan alla andra områden av det medborgerliga och samhälleliga livet har vi rätt klara åtskillnader mellan å ena sidan det som är legal verksamhet – verksamhet som stämmer överens

med lagstiftarnas avsikter och ett civiliserat samhälles allmänna mål – och å andra sidan missbruk, förvrängningar, förvrängningar, utnyttjande av kryphål och luckor på ett sätt som innebär en skada för samhället och en skada för konsumenterna och de stora medborgargrupperna. Den ekonomiska brottsligheten har, som jag nämnde, nu nått en sådan omfattning att man inte gärna med någon realism kan påstå sig ha möjlighet att komma åt den med mindre än att man också, naturligtvis tillsammans med andra åtgärder, är beredd att skärpa kraven för näringsutövaren. Genom ett införande av etableringskontroll, framför allt då i s. k. kritiska branscher, skulle ju samhället och myndigheterna ges en långt större möjlighet att ingripa mot personer som ur allmän synpunkt är olämpliga som självständiga näringsidkare. Och man skulle få denna möjlighet innan de här personerna, som ju sprider vanrykte över de hederliga näringsidkarna, hade hunnit missbruka gällande regler och innan de hade nått den eftersträvade konkursen eller vad det nu handlar om. Man skulle alltså ha kunnat ingripa innan samhällets förlust hade varit ett faktum.

Vpk förordar därför ånyo en utredning av frågan om etableringskontroll efter vissa i den aktuella motionen angivna riktlinjer. Till dessa riktlinjer hör att för all nyetablering av näringsverksamhet som medför bokföringsplikt skall näringsidkaren vara skyldig att göra anmälan till en registermyndighet, lämpligen länsstyrelse. Det skulle även gälla för aktiebolag som hittills inte bedrivit verksamhet. Skyldighet att göra anmälan skall även föreligga vid ändring av verksamhet. Till en sådan anmälan borde fogas bevis om att skyldighet att söka B-skatt, anmälan för debitering av sociala avgifter och mervärdeskattregistrering fullgjorts, liksom övriga jämförbara skyldigheter.

Inom kritiska branscher skall också enligt vår mening föreligga skyldighet att avvakta tillstånd innan verksamheten startar. Till ansökan bör i sådana fall fogas uppgifter om tidigare verksamhet, om huruvida den sökande har skulder till staten, liksom andra uppgifter som kan vara av betydelse för bedömning av sökandens allmänna lämplighet att bedriva näringen i fråga. Saknar den sökande erfarenhet av bokföring och annan erfarenhet av att bedriva egen verksamhet skall krävas att han eller hon visar att man genom avtal med bokföringsbyrå eller på annat godtagbart sätt har ordnat dessa frågor. Inom de branscher där konsumentintressen gör sig starkt gällande skall även krävas att sökanden innehar den auktorisation som branschen kräver; exempel härpå utgör fastighetsmäklare, revisionsbyråer, hantverkare m. fl. Om verksamheten upphör bör det också anmälas. Anmälningsskyldigheten skall, menar vi, åvila enskild, styrelse för aktiebolag och annan juridisk person, liksom bolagsman i handelsbolag.

Mot denna bakgrund, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionen 1583.

Torsdagen den
6 maj 1982

*Etablerings-
kontroll och
branschregister
m. m.*

Anf. 116 JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Det krav på en parlamentarisk utredning som reservanterna ställde i samband med behandlingen av näringsutskottets betänkande motiveras med att det förekommer ekonomisk brottslighet av olika slag inom olika näringar. Tyvärr görs det också försök att kringgå gällande förordningar och lagar, vilket ofta kan vara till förfång såväl för konsumenterna som för seriösa företagare. Självfallet menar också utskottsmajoriteten att sådan verksamhet på olika sätt måste stävjas. För vår del anser vi emellertid att man måste vara mycket försiktig, innan man inför nya lagar, förordningar och regler som på olika sätt kan innebära byråkrati och hinder för företagsamheten. Inte minst i det nuvarande ekonomiska läget torde vi vara överens om att vår företagsamhet är för liten för att bära upp den höga standard som vi har skaffat oss här i landet och att vi inte bör hindra ny företagsamhet. Tvärtom måste vi med tillgängliga medel stimulera ny verksamhet, så att det blir mer sysselsättning och bättre ekonomi. Vi behöver nya tillskott av företag, som kan bidra till att produktionen blir effektiv och följer med tidens utveckling, så att vi får konkurrenskraft gentemot utlandet.

Det är en gammal princip här i landet att vi skall ha näringsfrihet. Jag skall inte gå in på någon längre debatt med Jörn Svensson med anledning av hans ideologiska inlägg nyss. Han och jag har så starkt skilda åsikter att det är ganska meningslöst att föra en sådan debatt. För vår del tror vi på en näringsfrihet, som på endast ett fåtal punkter bör regleras av regler och inskränkningar. Det gäller sådant som ordnings-, säkerhets-, hälsovårds- och arbetarskyddshänsyn. Här har vi godtagit inskränkningar i näringsfriheten.

Självfallet måste vi motarbeta tendenser till ekonomisk brottslighet och faktisk sådan. Här kan man också peka på en lång rad insatser. Vi har konkurs- och skattelagstiftningen, som är ett viktigt område. Vi har fått en konkurslagstiftning som innebär näringsförbud, när någon har gjort sig skyldig till missbruk som företagare. En ny utredning skall ytterligare överväga möjligheterna att komma till rätta med missbruk på detta område. På skatteområdet sker det ständiga förstärkningar och effektiviseringar för att komma åt den brottslighet som det här är fråga om. Konsumentverket arbetar också ständigt för att i olika hänseenden skydda konsumenterna. Framför allt gäller detta bilområdet. Vår konkurrenslagstiftning kan också bidra till att man fäster uppmärksamheten på oseriös verksamhet, och näringsfrihetsombudsmannen kan i sin verksamhet upptäcka tendenser till brottslighet som kan beivras.

Även branschorganisationerna och näringslivets egna organ kan bidra till att verksamheten i näringslivet fungerar inom de ramar som dras upp av lagstiftningen. Här kan det ske en mycket värdefull självsanering som bör uppmuntras.

Frågan om etableringskontroll och branschregister har diskuterats många gånger här i riksdagen. År 1975 beställdes en samlad översyn beträffande rätten att etablera företag. Regeringen har vid beredning av denna utredning funnit att skäl inte föreligger att införa någon form av etableringskontroll.

Utskottet föreslår också att riksdagen gör ett uttalande till regeringen om att riksdagens begäran från 1975 inte längre äger aktualitet. Självfallet, betonar utskottet i sin skrivning, bör regeringen följa dessa frågor med uppmärksamhet, eftersom det rör sig om frågor av stor vikt.

Beträffande branschregister hänvisade riksdagen i fjol till att en utredning pågick inom statskontoret om hur ett basregister med grundläggande uppgifter om företagen borde byggas upp. Under fjolåret har det också avlämnats ett förslag, och regeringen redovisar i proposition 1981/82:118 riktlinjerna för ett sådant basregister. I betänkandet beskrivs dessa riktlinjer utförligt. Man avser att låta detta basregister bli en grundsten för en mera samordnad datainsamling. Meningen är att det skall kunna skapas bättre kontakt mellan företag och myndigheter. Basregistret skall också kunna vara någonting att bygga på, om man vill uppföra ett branschregister.

Sammanfattningsvis vill jag säga att den ekonomiska brottsligheten måste motarbetas. Men branschregister och etableringskontroll är trubbiga och tveeggade vapen i det här sammanhanget. Vi måste slå vakt om vår näringsfrihet. Just nu ser vi med särskild styrka betydelsen av nyetablering och utveckling inom näringslivet. Vi har många instrument. Det pågår ett arbete för att göra dem effektivare. Frågan om branschregister får prövas vidare i ett senare skede när detta basregister har kommit till praktisk användning.

Vi förutsätter att regeringen följer dessa frågor med största uppmärksamhet och ingriper när man anser att det finns skäl att göra det.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 117 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag är alltid lika fascinerad och förvånad när jag har lyssnat till Johan Olssons anföranden. Det gäller såväl i denna fråga som i många andra frågor. Han har en rad vändningar när han angriper ett problem som för mig är helt nya och främmande. Han säger att det är meningslöst att diskutera med den som har en helt annan uppfattning än man själv har. Jag kan inte förstå annat än att jag i min verksamhet – jag har varit politiskt organiserad sedan jag var ungefär 15 år – på basis av en massiv erfarenhet lärt mig motsatsen, att den enda man kan diskutera med är den som har en annan uppfattning. Det tjänar ju inte något till att försöka diskutera med den som har samma uppfattning som man själv har. Jag föreställer mig att förutsättningen för en diskussion är att det finns vissa olikheter i utgångspunkterna. Det är väl inte någon större risk att Johan Olsson och jag skulle sakna olikheter därvidlag.

Det var en mycket intressant social moral som Johan Olsson här, tydligen fullständigt omedvetet, gjorde sig till tolk för. Jag tror faktiskt att denna sociala moral speglade något av borgerlighetens åsiktsförskjutning under de år som förflutit sedan mitten av 1970-talet och fram till nu.

Vad Johan Olsson egentligen sade var ju att vi i tider som dessa måste behandla allt företagande med sådan varsamhet att vi inte lägger några som helst hinder, eller att vi lägger så små hinder som möjligt, i vägen. Det måste

logiskt leda fram till att vi lämpligen bör avstå från allt som kan angripa den ekonomiska brottsligheten, från allt som kan angripa oskäliga vinster och osunda former av företagsamhet. Jag tycker att det är en mycket märklig samhällsmoral som utskottets talesman här gör sig till tolk för. Man skulle kunna sammanfatta den litet rätt i följande sats: Fiffarna skall få lov att hålla på utan kontroll, för vi har inte råd att vara av med dem.

Nu är det ju, som vi alla vet, så att vi mycket väl har råd att vara av med fiffarna. Det finns annan företagsamhet som samhället inte har råd att vara av med, och det är bra för den om man håller efter fiffarna. Det vore den naturliga och självklara moralen.

Johan Olsson säger vidare att det blir så mycket av byråkrati om man börjar rota i de här sakerna. Ja, där gör sig Johan Olsson skyldig till en ny typ av borgerlig dubbelmoral. På en stor mängd andra områden har man ju inte det ringaste emot byråkratin. Jag har aldrig märkt att borgerligheten har angripit t. ex. den militära byråkratin. Byråkratin inom överstyrelsen för ekonomiskt försvar skyddar man ända därhän att man t. o. m. antar en ny lag som gäller fr. o. m. årsskiftet. Därmed lyder försvarsverksamheter av civil natur under spioneriparagrafen. Det skall alltså bli ännu svårare att få insyn i dessa verksamheter.

Varenda deklaratant har klart för sig att om det är något som är irriterande så är det den överdrivna och ofta orimliga uppmärksamhet som ägnas ett 100- eller 200-kronorsavdrag. När det gäller det sällsporda nit och den redlighet som taxeringsmyndigheterna lägger i dagen i fråga om att peta i en vanlig löntagares deklaration – det må avse avdrag för arbetskläder eller något annat enkelt och trivialt – har man råd med byråkrati. Samtidigt vet vi hur det ligger till beträffande kontrollen av företagen. Man har alltså där en form av byråkrati gentemot den vanlige medborgaren som jag aldrig har hört att Johan Olsson har höjt sin stämma mot. Däremot visar man orimlig slapphet och brist på resurser när det gäller kontroll av företagens deklarationer och förhållanden. Det är tydligen Johan Olssons mening att denna byråkrati på en punkt och brist på kontroll på en annan inte bara skall fortsätta, utan den skall bli ännu mera utpräglad. Vi skall lägga så få hinder i vägen för den dyrbara företagsamheten som möjligt.

Nåväl, jag skulle kunna fortsätta att ironisera över detta, men jag skall inte göra det. Låt mig bara påpeka en sak. Johan Olsson menar att man på andra sätt, t. ex. genom arbetsmiljölagstiftning och liknande, har möjlighet att utöva kontroll över företagsamheten. Johan Olsson bör veta att det är just det man inte har när det gäller den typ av företagsamhet som vi vill komma åt med en etableringskontroll. Vad som är kännetecknande för den är ju inte bara att den bedriver skum ekonomisk verksamhet och undandrar samhället medel som samhället egentligen har rätt till. Förekomsten av den typen av företagsamhet innebär ju också skador på arbetsmiljön och försämrar arbetsförhållandena i allmänhet. Vi vet att de områdena går in i varandra.

Ekonomiska skojare som bedriver tvivelaktig verksamhet, sådana som vi vill komma åt med etableringskontrollen, är i väldigt stor utsträckning

samma människor som också utsätter sina anställda för undermåliga förhållanden på olika sätt. Vi kommer alltså åt en del av det problemet också genom en etableringskontroll.

Jag tror inte att jag behöver uppehålla mig ytterligare vid det orimliga synsätt som utskottstalessmannen här gav uttryck för. Det må representera den avslöjande bild av borgerliga frihetsbegrepp och borgerligt tänkande som det faktiskt är fråga om.

Anf. 118 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Johan Olsson talade i väldigt stora ordalag om utvecklingen inom näringslivet och sade att man inte får hämma den. Jag vill ändå påstå att socialdemokraterna inte på något sätt vill hämma utvecklingen i näringslivet. I olika partimotioner har vi fört fram krav på näringspolitikens inriktning. Vi vill ha en mer planerad inriktning på näringspolitiken, så att vi vet vad de olika branscherna sysslar med. Det är det som är skillnaden mellan Johan Olsson och oss socialdemokrater.

Litet underligt är också att Johan Olsson här talar vitt och brett om hur bra regeringen är i olika avseenden, när det gäller både NO:s och KO:s bevakning på det här området, vilken skulle kunna motverka uppkomsten av osunda företag. Vi som jobbar inom näringsutskottet vet att de här två myndigheterna vid flera tillfällen fått vidkännas minskade anslag. Vi har med oro undrat hur de skall kunna fullgöra sina uppgifter. Vi finner att dessa myndigheter skulle ha svårigheter att fullgöra uppgifter också på det här området som tydligen tar mycket tid i anspråk.

Vidare har det lämnats en hel del remissvar om inrättande av basregister. Värdet av ett basregister som inte innehåller uppgifter om vem som är ägare av ett företag har kritiserats av bl. a. LO. Det instämmer vi socialdemokrater i. På något sätt talar vi förbi varandra.

Jag skall inte förlänga debatten ytterligare.

Anf. 119 JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Vad först gäller förslaget om basregister vill jag säga att detta nu redovisats för riksdagen och att arbetet på detta område går vidare. Det är ännu inte fastlagt huruvida ägarförhållandena skall ingå i basregistret eller inte. Det finns ju en hel rad andra uppgifter som man anser vara självklara i detta sammanhang.

Jag vill vidhålla min uppfattning att basregistret skulle bli en bra grund att bygga vidare på för den händelse att det skulle visa sig nödvändigt att också införa någon form av branschregister.

Jag har inte särskilt berömt regeringen den här gången. Jag har i stället sagt att jag förväntar mig att regeringen kommer att följa de här frågorna med uppmärksamhet. Jag har också visat på en rad insatser som är gjorda och på en rad organ och förordningar som bör vara goda instrument när det gäller att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten. På s. 8 i betänkandet finns en lång uppräknning av sådana här åtgärder, och jag vill hänvisa till dem.

*Styrelserepresentation
för sam-
hället i vissa stif-
telser*

Jag blir givetvis litet orolig när Birgitta Johansson i sitt inledningsanförande säger att det inte längre är klart att principen om den fria etableringsrätten kan behållas i detta land. Det visar var skiljelinjerna går. I synnerhet med hänsyn till det värde vi nu ser i den fria företagsamheten och vad den har betytt för det svenska folkhushållet tror jag att vi har all anledning att slå vakt om den fria etableringsrätten. Men vi skall givetvis se till att den här kontrollen, som sedan sätts in, blir effektiv. Jag tror inte att en etablering skulle vara möjlig att genomföra eller att den gallrar ut alla icke seriösa företagare. Det är väl först när de kommer i arbete som man ser vad de går för. Detta förslag innebär ökad byråkrati och stora kostnader.

Jag tycker att utskottets majoritet har fattat ett riktigt beslut, när den rekommenderar fortsatt bevakning av den här frågan och avvaktande av basregistrets uppbyggnad innan man går vidare med ett branschregister.

Anf. 120 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Johan Olsson åberopar sig på helt andra, av honom inte på något sätt definierade eller namngivna, åtgärder för att komma åt ekonomisk brottslighet. Jag betvivlar inte ett ögonblick att det finns sådana. Vad jag däremot betvivlar är Johan Olssons, hans partikamraters och den borgerliga regeringens vilja att använda dem. Om nu Johan Olsson åberopar att det finns sådana åtgärder, får jag då ställa frågan: Skall det tolkas som en skärpt kamp mot ekonomisk brottslighet, när man i en kommande proposition vill minska utredningsresurserna för brottsförebyggande rådet?

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 a (branschregister och etableringskontroll m. m)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservationen av Ingvar Svanberg m. fl. i motsvarande del med 134 röster mot 15 för motion 1583 av Lars Werner m. fl. 140 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 145 röster mot 144 för reservationen av Ingvar Svanberg m. fl. i motsvarande del.

Mom. 1 c (förhållandena inom städbranschen)

Utskottets hemställan bifölls med 145 röster mot 144 för reservationen av Ingvar Svanberg m. fl. i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

30 § Styrelserepresentation för samhället i vissa stiftelser

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1981/82:35 om styrelserepresentation för samhället i vissa stiftelser (prop. 1981/82:112).

Anf. 121 HUGO BENGTSSON (s):

Herr talman! I detta näringsutskottets betänkande behandlas proposition 112, i vilken regeringen föreslagit en begränsning i förhållande till nuläget av den statliga styrelserepresentationen i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser. I det av regeringen framlagda lagförslaget begränsas den samhälleliga styrelserepresentationen till att omfatta högst 10 stiftelser.

Den lag som nu gäller har anor från 1972 men har omarbetats 1976 och gäller fram till halvårsskiftet i år. Den har gett samhället möjlighet att sätta in offentliga styrelserepresentanter i högst 60 aktiebolag eller föreningar och högst 10 stiftelser.

De möjligheter som lagen gett har inte utnyttjats av de borgerliga regeringarna, något som vi från socialdemokratiskt håll vid olika tillfällen har vänt oss emot. Vi kan sålunda konstatera att man under den senaste försöksperioden haft offentliga styrelserepresentanter i endast 22 förvaltningsbolag och 8 stiftelser. Från socialdemokratiskt håll har vi hävdat, och hävdar alltjämt, att den offentliga styrelserepresentationen har breddat kompetensen i styrelserna. Att lagstiftningen lider av vissa ofullständigheter som man kunnat konstatera bör enligt vår mening inte leda till att man slopar representationen. Man bör i stället se över lagstiftningen och göra den effektivare. Det tycker jag hade varit mera logiskt.

Regeringen bör enligt vår uppfattning anmodas framlägga ett lagförslag som gör det möjligt att tillsätta offentliga styrelseledamöter i 60 aktiebolag eller ekonomiska föreningar och i 10 allmännyttiga stiftelser. Sedan vill jag naturligtvis understryka att de möjligheter som på detta sätt öppnar sig också skall tas till vara. Det tar naturligtvis litet tid att utarbeta ett sådant nytt lagförslag, och därför anser vi att den nu föreslagna lagen bör få gälla intill dess att en ny lag trätt i kraft. Men det menar vi inte får ta någon längre tid.

Vi har också, herr talman, under allmänna motionstiden föreslagit att man skulle få offentliga styrelserepresentanter i de internationella oljebolagens svenska dotterbolag. Samma krav har vi också då det gäller de större vattenkraftsbolagen.

Enligt vår uppfattning är insynen i de internationella oljebolagen och deras transaktioner otillfredsställande. Frågan om insyn i dessa oljebolag har, som kammarens ledamöter väl känner till, diskuterats mycket under senare år. Någon lösning har emellertid inte nåtts. Genom offentliga styrelseledamöter skulle samhället erhålla en betydligt bättre insyn. Man skulle förhoppningsvis därigenom också kunna skapa ett bättre samarbetsklimat mellan företagen och samhället.

I vad det gäller vattenkraftsbolagen har vi som bekant hävdat att dessa bolag så småningom bör överföras i samhällets ägo. Mot den bakgrunden är det bra att samhället redan nu skaffar sig bättre insyn i dessa företags verksamhet. Vi begär alltså nu lagförslag i enlighet med dessa krav.

I en annan motion från den allmänna motionstiden krävs en utredning för att presentera förslag som ger kommunerna rätt att utse styrelseledamot i

Nr 141

Torsdagen den
6 maj 1982

Styrelserepresentation för samhället i vissa stiftelser

Torsdagen den
6 maj 1982

Styrelserepresentation för samhället i vissa stiftelser

företag vilkas verksamhet är av stor betydelse för kommunen och den kommunala planeringen.

Det måste stå helt klart för alla att företag av den storleksordning som vi här talar om kan, om det gäller inskränkningar i driften eller rent av nedläggningar, försätta kommuner i mycket svåra situationer. Vi har vid ett antal tillfällen under åren upplevt detta. Kommunerna har ställts inför mycket svåra situationer då sysselsättningarna rasat. Det har inneburit inte bara minskade skatteintäkter utan tomma lägenheter, som i sin tur leder till ytterligare ekonomiska problem.

Om kommunerna på det sätt vi önskar får ökad insyn i företagen, kan svårigheterna säkerligen undvikas i många fall liksom att man kan utvidga samarbetet. Detta är ytterligt angelägna frågor som vi menar bör få sin lösning.

Herr talman! De av mig här berörda frågorna har vi följt upp i tre till utskottets betänkande fogade reservationer, till vilka jag ber att få yrka bifall.

Anf. 122 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Arrangemanget med offentliga styrelseledamöter tillkom ju på initiativ av den tidigare socialdemokratiska regeringen.

Nu är ju vpk ett parti som utgår från arbetarrörelsens klassiska socialistiska idéer och mål. Mot den bakgrunden var det kanske naturligt att vi var en aning skeptiska mot ett sådant här laborerande i smått. Vi hade också en del invändningar mot det sätt på vilket man tänkte sig att det här skulle fungera. Vi hade det utifrån vår syn att man ju i det ekonomiska livet och samhället i övrigt har två sociala huvudkrafter, som står i motsättning till varandra. Vad det handlar om är att antingen vara den som påverkar och bestämmer eller att tillhöra dem som blir påverkade och som det bestäms över.

Mot den bakgrunden har vi alltid hyst en viss reservation mot att man skall införa former av medinflytande, där det lilla ansvar som ges så att säga bara utövas på de redan maktägandes villkor.

Man kan också ha en viss skepsis mot att sådana arrangemang kan innebära att den som får representera – den i praktiken egentligen starkare samhällseliga kraften som representerar flertalet – i det förekommande fallet är i minoritet. Denna person får en roll snarare av gisslan och tvingas agera i så hög grad på systemets villkor att det hela kan bli ett falskt sken.

Men sådana invändningar till trots får man inte döma ut ett sådant här försök att få en ökad offentlig insyn i vissa väsentliga finansiella och ekonomiska verksamheter.

En socialdemokratisk ledamot av denna kammare, Jan Bergqvist, hade för en del år sedan en motion där han betonade vikten av att man använder offentliga styrelserepresentanter på ett riktigt sätt. Man utnyttjade dem så långt det gick. Bl. a. menade han att de borde ha någon form av samordning sins emellan, så att de kunde företräda bestämda principer och en viss bestämd linje i sina olika värv och inte bara stå där som enskilda personer.

Naturligtvis är det möjligt inom de begränsade ramarna att ur folkflertalets synpunkt nyttiggöra sig erfarenheter och insyn. Det är orsaken till att vi från vårt partis sida betraktar det som självklart och naturligt att ställa oss som motståndare mot de borgerliga försöken att riva ned den här verksamheten, trappa ned och begränsa den. Vi ser på många områden av samhällslivet att de borgerliga angriper de arbetandes rättigheter och befogenheter på olika sätt, att de tränger tillbaka folkflertalets sociala, ekonomiska och medborgarrättsliga ställning.

Även om det ur vår synpunkt här gäller en liten samhällsaktivitet av begränsat värde, har det självfallet sin principiella vikt att vi i det här läget ansluter oss till försvaret av den offentliga styrelserepresentationen.

Det som kanske understryker det bäst är en avslöjande passus i utskottsbetänkandet, första stycket på s. 6, där utskottsmajoriteten åberopar den utredare som har tittat på erfarenheterna av det här systemet. Utskottet säger att utredaren har funnit svårigheter att förena systemet med demokratiska principer. Och det skulle alltså för de borgerliga vara skälet till att försöka hålla tillbaka verksamheten, att begränsa den.

I den borgerliga filosofin blir alltså medborgarfriheten större ju mindre medborgarna har av representation i de stora bolagens styrelser – demokratin blir större ju säkrare makten läggs i händerna på de etablerade storfinansiella majoriteterna.

Det är verkligen en avslöjande demokratisyn, och vi kan bara konstatera att den skarpt strider mot all klassisk arbetarrörelses strävan.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionen.

Anf. 123 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Jag tror att jag vill börja med att bemöta Jörn Svensson litet grand.

I den motion som kommunisterna har väckt sägs det att de borgerliga regeringarna sedan 1976 på olika sätt försöker minska samhällsinflytandet över den ekonomiska utvecklingen. Det riktar kommunisterna som en anklagelse mot dem.

Jag vill säga att i viss mening är detta riktigt, nämligen i den meningen att man från borgerligt håll tycker att företagen skall styras mera av konsumenternas efterfrågan än av selektiva statliga beslut, dvs. staten skall inte föreskriva vad ett enskilt företag eller en grupp av företag skall satsa på eller investera i.

Men det är alldeles komplett fel i en annan och mycket väsentligare mening, nämligen att statens ansvar för samhällsekonomin på intet sätt har minskat sedan 1976 – snarare tvärtom. När det gäller att komma till rätta med obalanserna i den svenska ekonomin för regeringen en mycket målmedveten politik, en politik präglad av vilja och insatser för att klara sysselsättningen och våra betalningar gentemot utlandet och för att minska underskottet i den svenska statsbudgeten. Till skillnad från både socialdemokrater och kommunister tar man konsekvenserna av det allvarliga läge som svensk ekonomi befinner sig i. Och trots att det är valår tvekar man inte att föreslå en hel del

Torsdagen den
6 maj 1982

*Styrelserepresentation
för samhället i vissa stiftelser*

impopulära åtgärder för att just långsiktigt klara den svenska ekonomin. Man lever helt enkelt upp till sitt ansvar som regering, och det är egentligen bara tråkigt att tvingas konstatera att oppositionen inte tycks inse att också den har ett ansvar för landets ekonomi.

Nu kanske det, herr talman, inte finns så stor anledning att orda för mycket med Jörn Svensson i den här frågan. Kommunisternas mål är som jag förstår att införa kommunism, dvs. att staten skall äga alla företag och tillsätta styrelserna i alla företag. Vad det leder till i fråga om demokrati och effektivitet i de samhällen där utvecklingen gått i denna riktning har vi alldeles för många tragiska exempel på.

Till Hugo Bengtsson: Jag vill först erinra om den Svanbergiska motionen, där man säger att ett genomgående drag i den socialdemokratiska politiken är en strävan att successivt utveckla en praktiskt fungerande demokrati inom skilda delar av näringslivet. Det låter ju väldigt bra. Men sedan fortsätter man: Det är bl. a. viktigt att det skapas kanaler för informations- och meningsutbyte mellan statsmakterna och de stora företagen. Statlig styrelserepresentation i vissa större företag är ett medel härvidlag.

Det är väl något tveksamt. Om det är något som är väsentligt, så är det att företagen styrs av marknaden, att det är kunderna som bestämmer och så att säga röstar om vilken inriktning som företagen skall ha. Om vi skall fördjupa demokratin i företagen, skall vi väl gå vägen att ge de anställda ökade möjligheter till insyn, delägande och medansvar i företagen? Men nej, det är inte alls den socialdemokratiska modellen. Det är tvärtom att gifta ihop staten med de stora företagen. Att industriministerns företrädare får ta plats i företagets styrelse – det är demokrati enligt förslaget i denna motion.

Är det vad vi behöver? Jag tycker att vi redan har alldeles för mycket av det som vi från vår sida brukar karakterisera som mygelekonomi.

På s. 6 i betänkandet anför vi ett starkt skäl mot detta förslag. Vi säger: "Vad beträffar den samhälleliga kontrollen över företaget kan det enligt utskottets uppfattning från demokratisk synpunkt ses som en fördel om den politiska ledningen står fri i förhållande till bolagen ---."

Hugo Bengtsson tog också upp frågan om de internationella oljebolagen och styrelserepresentation för staten i deras svenska dotterbolag. Jag delar det jag tror är Hugo Bengtssons grundsyn, nämligen att oljeförsörjningen är en mycket väsentlig uppgift, som statsmakterna har ett ansvar för. Men möjligheten att ta detta ansvar förbättras inte av ett beslut om statliga styrelserepresentanter i de internationella oljebolagens svenska dotterbolag. Jag tror att också Hugo Bengtsson egentligen inser det och i sak delar min uppfattning att detta inte är en framkomlig väg för att öka insynen och inflytandet när det gäller tillförseln av olja till Sverige, vilket är en viktig fråga.

När det gäller kommunal styrelserepresentation vill jag, herr talman, bara erinra Hugo Bengtsson om de mycket skickligt framförda argument mot detta förslag som den senaste socialdemokratiska regeringen åberopade. Och jag utgår från att om socialdemokraterna mot all förmodan skulle återvinna regeringsmakten, kommer de att studera sina gamla argument och

finna tröst och styrka i dem. Och då kommer de inte att lägga fram ett så okvalificerat förslag som det som återfinns i denna motion.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till näringsutskottets hemställan i alla delar.

Anf. 124 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Antingen har de borgerliga debattörerna sin verkligt dåliga dag i dag, eller också är det en sådan dag när de på något sätt öppnar sig och med en sällspord ärlighet visar var de egentligen står i demokratifrågorna och när det gäller inflytandet för de vanliga människorna över de samhällseliga tingen och det ekonomiska livet. Jag misstänker att det i detta fall är en kombination av bådadera.

Här har vi åter ett exempel på borgarnas underbara logik. Ju mindre samhällsrepresentation det blir i de stora oljebolagen, desto större blir konsumenternas inflytande. Vilken fantastisk vetenskaplig tes! Den skulle jag vilja se diskuterad i all sin groteska logik på något nationalekonomiskt seminarium.

Konsumenterna styr marknaden och produktionen, säger Hadar Cars. Jag förstår inte hur man i vår tid över huvud taget kan föra till torgs en sådan grotesk hypotes. Ett av den moderna nationalekonomins problem när det gäller krisekonomin och ekonomins beteende vid depressioner är ju just det faktum att kapitalet inte rättar sig efter marknaden utan självt försöker styra den och att prisrörelserna inte alls följer efterfrågan och konsumtionen. Det är ett problem att vi har fått en sådan koncentrationsgrad i ekonomin att det är möjligt för de stora privata etablissemangen att påverka marknaden och styra den efter sina intressen – inte helt, eftersom systemet också delvis har sina anarkiska drag, men på ett sätt som gör konsumenterna tämligen maktlösa när det gäller sortiment, prissättning och teknologi.

Detta är ett problem som diskuteras i dag bland många borgerliga ekonomer ute i Europa och också bland ekonomiskt ansvariga i borgerliga regeringar. Men herr Cars lever i det förra århundradets kammarlärd liberala ekonomers önskevärld, där konsumenterna är allsmäktiga och Wallenberg, Gyllenhammar och andra egentligen bara är små verkställare av konsumenternas innersta önskningsar.

Nåväl, det är alltså inte bara så att herr Cars demokratibegrepp accepterar – under denna falska mantel av konsumenternas herravälde – ett oinskränkt herravälde för storfinansen, som skall bli ännu mer oinskränkt, eftersom konsumenternas makt och demokratin blir större ju mer oinskränkt detta herravälde är. Ju ojämnare maktfördelning i det ekonomiska livet, desto större demokrati – det är ju herr Cars tes.

Men det är inte nog med att han hävdar denna tes. Sedan säger han bl. a. att eftersom konsumenterna skall styra är deras efterfrågan ett sätt att rösta, ett sätt att utöva demokratin. Det må jag säga! Jag har alltid trott och fått läsa i mina historieböcker, ända sedan jag gick i skolan, att de liberala partierna var anhängare av allmän rösträtt. Men nu finner jag att på det väsentligaste av alla samhällsområden är herr Cars anhängare av graderad rösträtt. Det är

Torsdagen den
6 maj 1982

Styrelserepresentation för samhället i vissa stiftelser

ju en graderad röstkala om människor röstar efter hur mycket de har råd att efterfråga, efter hur mycket pengar de har. Och den har blivit ännu mer graderad och innehåller ännu större extremer som en följd av den skattepolitik som de borgerliga regeringarna sedan 1976 har fört. Nog kan man säga att herr Cars håller sig till och försöker befästa sin graderade röstkala!

Slutligen en kommentar till herr Cars sedvanliga och vid det här laget något tröttande utflykt när det gäller de svenska kommunisternas inställning till statliga företag. Låt mig bara kort säga: Vi tycker illa om sådana statliga företag där de anställda inte har något inflytande, där man tillämpar filosofier som är hämtade från Förenta staterna, som är auktoritära och hierarkiska. Men vi tycker bra om sådana allmänägda eller kooperativa företag där man tillämpar demokrati för de anställda och ett rejält medinflytande. Sådana vill vi befordra.

Med detta, herr talman, tror jag att jag har gett tillräckligt utförliga skäl för att upprepa mitt yrkande om bifall till den kommunistiska motionen.

Anf. 125 HUGO BENGTSSON (s):

Herr talman! Hadar Cars och jag har uppenbarligen inte samma uppfattning om demokratin, i varje fall inte i de här sammanhangen. Hadar Cars menar att man inte breddar demokratin genom att sätta in offentliga styrelserepresentanter i en del av våra större bolag. Jag menar bestämt att man gör det!

Nu skriver utskottsmajoriteten i sitt betänkande, vilket Hadar Cars också framhöll, att de offentliga styrelserepresentanterna endast kan ge uttryck för sin egen åsikt och att det inte är så värst mycket värt.

Jag tillhör dem som anser att de människor som på detta sätt har fått styrelseuppdrag i företagen är människor som är mycket väl insatta i allmänna värv och också i företagens sätt att fungera. Jag tror att de kan göra en mycket god insats både gentemot samhället och, oftast, gentemot det företag där de blir placerade i styrelsen. Det är människor med ofta mycket stor kompetens, som utan tvivel kan tillföra dessa styrelser, och ofta också företagen, ganska mycket. Det är angeläget för samhället att de får in en fot, kan vara med och utveckla sina synpunkter i de här styrelserna. Jag tror att det hade varit värdefullt såväl för samhället som för företagen om man hade fortsatt i den påbörjade riktningen och inte som nu begränsar representationen.

När det sedan gäller de internationella oljebolagen menar jag att det är ytterligt angeläget att vi kan få in en liten fot där. Vi vet att de har diskuterats våldeliga i vårt samhälle och även utanför vårt lands gränser. Det är ingen som i dessa bolag kunnat få någon insyn som är någonting att tala om i dessa sammanhang. Får vi in en styrelserepresentant i deras svenska dotterbolag har vederbörande i alla fall en möjlighet att följa utvecklingen på ett sätt som vi inte har i dag. Det kan vara ett första steg till att få till stånd en bättre ordning på det här området.

Hadar Cars ondgjorde sig också över att vi har slutit upp kring en annan socialdemokratisk motion, där det hävdas att det vore bra för kommunerna att få sätta in en styrelserepresentant i vissa av de större ortsdominerande företagen. Jag tillhör dem som tror att det skulle vara ytterligt angeläget. Vi har under de senaste åren sett otaliga exempel på att företag har agerat utan att hålla kommunerna informerade och att kommunerna därvid har drabbats av oerhörda svårigheter med åtföljande ekonomiska problem. Om vi får en socialdemokratisk regering tror jag säkert att man kommer att följa upp det förslaget.

Anf. 126 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Jag tror visst att Hugo Bengtsson och jag på ett grundläggande plan har samma uppfattning om demokrati. Men vad jag försökte säga i mitt inledande anförande var att socialdemokraterna hyser en alltför stor tilltro till välsignelsen av samordning och centralt fattade eller dirigerade beslut. Vad som för mig och dem som tänker som jag är väsentligt är att man för ut besluten, att man decentraliserar besluten, att man inte fråntar dem som har ansvar för företag eller annan verksamhet det fulla ansvaret. Det är viktigt att man inte gifter ihop storföretagen och statsmakterna, särskilt inte mer än de ändå är hopgifta på grund av dessa företags betydelse för sysselsättning och annat där staten självfallet alltid kommer in.

Offentliga styrelserepresentanter fyller antingen ingen särskild funktion för att öka det centrala inflytandet och insynen, eller också fyller de en viktig funktion som enskilda personer och bidrar positivt till företagets utveckling. Men det kan företaget självt avgöra och i så fall på egen hand bestämma att man vill ha den typen av personer i sina styrelser.

Antingen fyller de alltså en funktion, och då får man en sådan "hopgiftning" som jag talade om, eller också fyller de ingen funktion, och då kan företagen själva bestämma detta.

Om staten vill påverka hur företagen skall styras tror jag inte man skall gå den vägen. Då är det bättre att i första hand förlita sig på marknaden – marknaden tvingar företagen att anpassa sig efter efterfrågan – och i andra hand genom ramlagstiftning och generella åtgärder påverka företagen. Det bör vara statsmakternas uppgift.

När det gäller oljebolagen tror jag inte alls att skillnaderna i sak är stora mellan den inställning Hugo Bengtsson har och den jag har. Det är bara den olikheten att jag inte tror att man får något ökat inflytande eller någon ökad insyn i oljebolagens verksamhet genom att man har en styrelserepresentant i de internationella oljebolagens svenska dotterföretags styrelser. Det är en ganska meningslös åtgärd. Och jag tycker inte att man skall instifta lagar eller vidta andra åtgärder som i sak är meningslösa.

När det gäller den kommunala styrelserepresentationen kan jag än en gång crinra om att den senaste socialdemokratiska regeringen inte alls hade den uppfattning som Hugo Bengtsson anför såsom en socialdemokratisk ståndpunkt. Jag tycker att den socialdemokratiska regeringen då var mycket klok. Den hade starka argument för sitt ställningstagande. Och jag utgår från

Torsdagen den
6 maj 1982

*Styrelserepresentation
för samhället i vissa stiftelser*

att man överväger de argumenten, om man i regeringsställning på nytt skulle ha anledning att ta ställning till den här frågan.

Att diskutera med Jörn Svensson är alltid roligt, och jag skulle gärna göra det länge. Men jag har en känsla av att det finns ledamöter här som snart vill gå hem, och därför tänker jag göra ett mycket kort bemötande den här gången.

Jörn Svensson missförstod mig helt när det gäller oljebolagen – min inställning framgick av mitt svar till Hugo Bengtsson nyss.

Vad kommunister i Sverige lika litet som i något annat land inte vill förstå är behovet av pluralism i ett samhälle, att det för demokratin är nödvändigt att det finns flera från varandra skilda maktgrupper, skilda centra, skilda organisationer och företag. Det är en central del i möjligheten att upprätthålla demokratin. Men eftersom kommunisterna aldrig har förstått det har de heller aldrig lyckats, när de har tagit makten i ett samhälle, att förverkliga demokratin.

Anf. 127 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Herr Cars fortsätter att vara öppenhetig när det gäller att lämna exempel på den liberala demokratisynen. åtminstone sådan som den har framträtt efter folkpartiets senaste landsmöte, då reklamfilosofin, kommersialismen, troligen vann sin slutliga seger. Nu talar herr Cars om pluralism. Om vi ställer samman hans tal om pluralism med hans ställningstagande i dag till den sakfråga som hör under näringsutskottets betänkande, kan vi dra den slutsatsen att ju mindre representation som utomstående intressen, intressen utanför storfinansen – samhällets intressen, det allmännas intressen, medborgarnas intressen – har i storfinansens inre kretsar, desto större blir pluralismen. Det är en underbar liberal logik.

Slutligen säger herr Cars att han och Hugo Bengtsson säkerligen har samma demokratibegrepp. Jag känner Hugo Bengtsson sedan länge. Han har suttit som riksdagsman i fyrstadskretsen längre än jag. Och jag kan bestämt frita honom från misstanken att han på något sätt någon gång har visat sig vara anhängare av den graderade rösträtt som herr Cars förespråkar.

Anf. 128 HUGO BENGTTSSON (s):

Herr talman! Hadar Cars och jag har olika uppfattningar i dessa frågor, och jag lyckas troligen inte påverka honom i dag. Men jag vill ändå framhålla att jag tror att vi hade stått på en litet annorlunda ståndpunkt, och kanhända hade Hadar Cars litet mera närmat sig min uppfattning, om den försöksverksamhet som lagen har givit utrymme för hade utnyttjats i hela dess vidd. Nu har man inte gjort det, vilket jag också framhöll i mitt första anförande. Det tycker jag är beklagligt. Om man hade gjort det hade man fått större erfarenhet av denna verksamhet, och då tror jag att ni på den borgerliga sidan hade kunnat få klart för er att sådan här styrelserepresentation kan vara värdefull både för samhället och för bolagen. Allt förstånd finns dock inte samlat hos aktieägarna och deras representanter. Jag tror att de offentliga

styrelserepresentanterna hade kunnat tillföra detta område väldigt mycket.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (lagförslaget)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 15 för motion 2195 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 2 (fortsatt försöksverksamhet med statliga styrelserepresentanter)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 2195 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, bifölls genom votering med uppresning.

Mom. 3 (utvidgad lagstiftning om styrelserepresentation)

Utskottets hemställan bifölls med 144 röster mot 143 för reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 4 (offentlig styrelserepresentation i oljebolag och vattenkraftsbolag)

Utskottets hemställan bifölls med 144 röster mot 143 för reservation 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 5 (kommunal styrelserepresentation i ortsdominerande företag)

Utskottets hemställan bifölls med 144 röster mot 143 för reservation 3 av Ingvar Svanberg m. fl.

31 § Kammaren åtskildes kl. 21.59.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 141

Torsdagen den
6 maj 1982

Styrelserepresentation för samhället i vissa stiftelser